

Kaspars Strods: «Par viesturi vajag runuot cylvākim saprūtamā volūdā»

Inga Kaļva-Miņina

«Viesturnīka miseja ir nabyut ārtam, bet gūdpruoteigi dareit sovu dorbu,» soka Kaspars Strods

Var tikai apbreinuot tūs cylvākus, kuri, atroduši sovu eistū jūmu, veiksmēigi tamā dorbojās i spiej ūnteresēt ari cytus. Viesturnīks KASPARS STRODS ir vīns nu tim, kas na tikai ir gudrs i erudīts sovys jūmys specialists, bet par dažaidom ar viesturi saisteitom temom runoj ari ar sabīdreibu. Kaspars ir nu Varakļonu, vairuokus godus struoduojs Latgolys Kulturviesturis muzejā Rēzeknē, i niu dzeivis celi jū aizvaduši iz Reigu – rudinī Kaspam suoksīs jauns dorba celiņš ar jaunim izaicynojumim viesturis jūmā.

Paruodeit, ka viesture ir interesanta i saprūstama – tai eisai var raksturuot Kaspars miseju viesturis laukā. Viesturis rokstus publiciejs Latgalīšu kulturys ziņu portalā *lakuga.lv*, *lvportals.lv*, ir veidojys sižetus Latvejis Radejis latgaliskajam raidejumam «Kolnasāta», tāt roksta portalā *lsm.lv*. Ar dūmubīdrim ir izveiduota bīdreiba «Hronologeja», kurys valdis prišksādātuojys jis ir, i niu pietejumi puortūp vierteiguos gruomotuos.

«Hronologeja» realizej kulturys projektus

Bīdreiba «Hronologeja» ir dybynuota 2019. godā, i martā jai palyka treis godi. Bīdreibā aktivi dorbojās četri cylvāki – Kaspars Strods (kas ir bīdreibys vadeituojs), Ligija Purinaša, Raivis Nikolajevs i Agita Strode. Bīdreibys treis golvonuos darbeibys jūmys i viesture, muoksla i literatūra, ir izdūtys treis gruomotys – Ligija Purinaša «Sīvīte» (2019), Ligija Purinaša, Kaspars Strods «Laikmeta nospiedumi: 20. gadsimta Latgales stāsti» (2020) i Kaspars Strods «Pagātnes nospiedumi. Varakļānu ebreju kopiena» (2021). Kai stuosta Kaspars, tod taišni gruomota par Varakļonu ebrejim jam kai autoram i cīši svareiga – gon deļ tam, ka viestej par juo dzymtū pusi, gon ari deļ tam, ka tei ir pyrmo gruomota, kurys autors i tikai jis vīns pats. Turkluot – gruomota i juo viesturis bakalaura studeju dorbs, kas i papyldynuots, redigāts i uzraksteits vīnkuoršā volūdā, lai kotrs tū var saprast.

«Realizejam kulturys projektus, kas tāt i dažaidu gruomotu – viesturisku i literaru – izdūšona. Ir dūma, ka bīdreiba varātu īsasaisteit ari kaidūs cyta veida projektūs, izveiduot sadarbību ar navalstiskom organizacejom,» stuosta bīdreibys vadeituojs Kaspars Strods.

Rudinī nu bīdreibys i gaidomi divi jaunumi – divi projekti ir givuši finansialu atbolstu divūs projektu konkursūs. Latgolys kulturys programā atbalšteita Kaspars Stroda gruomota «J. Stroda burtnīcas: atmiņas». Tymā byus varakļonīša Juona Stroda (1935–2000) atmiņu pīroksti, kuri viestej par autora dzeivi Varakļonūs, izsyutejumā, Padūmjū Savīneibā i c. paguajušuo godusymta 30. godu ūtrajā pusē i 60. godu suokumā.

«Latgolys kulturys programā projekts giva atbolstu, bet na piļneibā, i iztryukstūšū

naudys summu mums finansēja Varakļonu nūvoda pošvaldeiba,» stuosta K. Strods. «I viel vīns jaunums nu «Hronologejis» – dzejneicai Ligijai Purinašai izīs ūtrais dzejis kruojums «pierobežas», kū atbalsteja Valsts kulturkapitala fonds.» Juoatguodynoj, ka «Hronologejis» izdūtais L. Purinašys debejis dzejis kruojums «Sīvīte» īgiva latgalīšu kulturys goda bolvu «Bopuks 2019» i tyka nomināts Latvejis Literaturys goda bolvai kai spylgtuokuo debeja.

Viesturnīka miseja ir nabyut ārtam

«Par viesturi vajag runuot cylvākim saprūtamā volūdā. Tī teksti ir juoroda taidi, lai tī ir saprūstami cylvākim. Tu vari uzraksteit cīši zynuotniski, bet tod ir vaicuojums, kaidis ir tovs mierkis. Vīnkuorši uzraksteit i tod atstuot, lai tys kruoj puteklus, i bezjiedzeigi. Godim ejūt, es tū saprūtu arviņ vairuok,» soka Kaspars, kurs roksta gon zynuotniskus, gon ari popularzynuotniskus rokstus.

Bez jau pīmyntajom «Hronologejis» izdūtajom gruomotom, kuru autors voi leidzautors ir Kaspars, jis ir leidzautors ari 2019. godā izdūtajam foto albumam «Nem, Tēvzeme, tavs esmu viss!» (2019), kurā i līceibys i fotografejis par 9. Rēzeknis kuojinīku pulka viesturi. Jis ir ari leidzautors 2020. goda vosorā, taišni Rēzeknes piļsātys svātku laikā, prezentātajai gruomotai «100 fakti par Rēzekni». Bet kai taidis cīši nūzeimeigys dorbs nūteikti juopīmiņ gruomota «Mēs visi esam gūstekņi. Stalag 347 karagūstekņa dienasgrāmata» (2021, «Latvijas Mediji»), kurys zynuotniskais redaktors i komentaru autors jis ir.

«Pietnīciskā ziņā itys maņ lykuos vysvareiguokais dorbs. Ar vysim skandalim, aizkulisem, bet tys vyss i vajadzēigs. Es jau vairuokys reizis asu sacejs – ja tu beistīs pasaceit, pīsačert kaidom temom, tod eisti nav kū itymā viesturis lauceņā dareit. Ja beistīs, tod, munupruot, vyspuor dzeivē nav jāgys daudz kū dareit. Juobyut drūšam, juodora i juopietej. Viesturnīkam nav juopateik, jam i *juorūk*, juomeklej, juomieginoj tūs stuostus izstuosteit. Ari tod, ja i kaida pretesteiba nu pošvaldeibys voi valsts leimenī, i juodora, deļ tam ka tys i myusu dorbs. Viesturnīka miseja ir nabyut ārtam, bet gūdpruoteigi dareit sovu dorbu,» uzskota Kaspars. Jis atsacer, ka dorbs pi ituos gruomotys bejs cīši sarežģēits: «Vīns nu grytuokajim munā pietnīciskajā dorbā. Bet tei beja cīši loba pīredze, kas tāt nūder. Tys ari dūd taidu pošapzinis devu, ka naesi švakuoks par koleģim, kas struodoj Reigā.»

Iz vaicuojumu, voi tod, kod gruomota izguojuse, i sajiuta, ka vyss, kū gribiejuos pasaceit, i izlykts iz papeira, Kaspars atzeist: «Kod pabeidz dorbu, tod vīnmār at-rūni arviņ jaunus faktus i dūmoj, kai tūs in-tegrēt sovā tekstā. Mes nikod navaram vysu zynuot. Kotram i sova specializaceja, kotram i sovys temys, par kurom jis interesejās. Dorbam i juoīnterešej. Ja dori tikai tehniski, bez interesis, tikai deļ tam, ka tys i juodora, tod zyud dorba kvalitāte, i ari pošam nav priķa.»

Kaspars ari atzeist, ka laika gaitā jū interesejušū viesturis temu lūks i pasaplašynuojs. «Viesture mani interesej jau nu školys laika, 9. klasīs beiguos zynuojū, ka studiešu viesturi voi geografeju. Puišim, prūstams, interesej Ūtrais pasaula karš, ari mani interesej, i saīt ari pi tom temom struoduot, bet studeju laikā pasaruodeja tema par ebrejim. Suokūt tū pieteit, tei i pasaplašynuojuse na tikai Varakļonu, bet Latgolys, Latvejis leiminī. Storpkaru periods, 20., 30. godi, i temys, kas mani interesej, bet, prūstams, i temys, kas mani jūprūjom nainterešej, pīmāram, arheologija, aizviesture.»

Svareigi nūviertēt leidzcylvāku dorbu

«Tys nav vīnkuoršs dorbs – apsasiesti i uzroksti. Vīnolga – tu roksti viesturiskus voi literarus tekstus, tu tymā procesā īlīc daudz sova laika. Maņ līkās, ka reizem cylv-

Kaspars kai viesturnīka dorbs i īmyžynuots pīcūs nūzeimeigūs izdavumūs – foto albumā «Nem, Tēvzeme, tavs esmu viss!» (2019), gruomotuos «100 fakti par Rēzekni» (2020), «Laikmeta nospiedumi: 20. gadsimta Latgales stāsti» («Hronologeja», 2020), «Pagātnes nospiedumi. Varakļānu ebreju kopiena» («Hronologeja», 2021), «Mēs visi esam gūstekņi. Stalag 347 karagūstekņa dienasgrāmata» (2021, «Latvijas Mediji»)

vāki eisti nasaprūt, ka tys i dorbs. Ari projekta raksteišona i realiziešona aiznam daudz laika, i tys i paraleli ikdīnys dorbam,» stuosta Kaspars.

Jis i vīns nu ratajim viesturnīkim, kas bīži izsoka sovu redzīni, i, kai atzeist, i nuocīs ari sajimt kritiku. Kaspars atzeist, ka kritika i vajadzēiga, viņ svareigi, voi tei i konstruktiva.

«Radzu, ka Reigā kolēģi bīži pīsadola pasuokumūs, bet Latgolā viesturnīku i moz. Latgolā nav specialistu, i te mes varam turpynuot par dorbavītom, atolguojumu. Te lels akmins i pošvaldeibys duorž – ja gribi jaunu specialistu, jam i juomoksoj. Mes grybom, lai tam cylvākam i zynuošonys, izgleiteiba, bet moksuoit jam nagrybom. Tod nav juosabreinoj, ka tys cylvāks puorsaceļ iz dzeivi kur cytur. Nu vīnys pusis sokom, deļ kam tī viesturnīki, humanitarūs jūmu specialisti i vajadzēigi, bet jī byus vajadzēigi, i tod vajadzēs jūs meklēt uorpus Latgolys,» soka Kaspars.

«Latgola daudz kam viel nav gotova. It kai mes atsateistam, bet tī cyti redzīni te nateik pījimti, ja tu naesi vīnā plysmā ar vysim puorejim, tod tu naesi te vajadzēigs. Nav jau tai, ka byutu juosadzan piec atzi-neibys, tūmār kotrs paldis tevi motivej dorbuotīs iz prišku. Bet, ja i ūtraizuoķ... Kaut kai Latgolā mes namuokam nūviertēt tū, kas mums ir. Namuokam pasavērt nu cyta skotupunkta, i vysā nūtikūšajā vīnmār vainojam cytus. Bīži viņ i tai, ka mes nanūviertejam leidzcylvāku dorbu, bet tī, kas nadzeivoj Latgolā, tū vairuok nūviertej.»

Aicynoj īpazeit sovu dzymtū pusi

Da ituo goda beigu Kaspars dorbojās Latvejis Universitatis Filozofejis i socio-logejis instituta projektā, kū finanšej Latvejis Zynuotnis padūme, «Memo Tours» («Sarežģītais vēsturiskais mantojums Latvijā: holokausta tūrisma vietas starp piemiņas kultūru, mūsdienu tūrisma pieprasījumu un piedāvājumu»). «Tys i storpdisciplinars projekts, kurā tāt struodojam pi sovu rokstu, i goda beiguos izīs monografeja. Es rokstu par Latgolu nu dažaidu aspektu, pīmāram, kai muzejūs teik atspūguļuota holokausta tema,» soka viesturnīks.

Ja runoj viel par kaidim izaicynojumim, tod Kaspam grybātūs ari pabeigt īsuoktuos doktoranturys studejis Daugovpiļs Universitatē, bet, lai tū izdareitu, i juonūlīk molā vysy cyti dorbi. «Daleiba

projektūs, ikdīnys dorbs naļauņ pabeigt disertaceju. Tai i – ja gribi koč kū vīnu, tod vyss puorejais i juonūlīk molā. Disertacejis raksteišona i pamateigys dorbs,» soka viesturnīks, kuram tūp promocejis dorbs par kriminalūs grupiejumu darbeibu Latveajā 20. gs. 20. godūs.

Sarunys laikā Kaspars atzeist, ka i svareigi, ja tovs izdareitais dorbs i nūzeimeigys ari cytim. Taipat jis nūviertej dzymtūs Varakļonu atbolstu, kū sajiut ari ikdīnā.

«Bīdreibai «Hronologeja» i sova lopa, kam var sekuot *Facebook* i *Instagram* platformuos. I tod jau tu redzi, kai tai lopai pīsekoj cylvāki nu Varakļonu. Ari gruomotys prežentacejis laikā, lai ari viel eisti nabeja atcalti kovida īrūbežuojumi, beja atguojuši cylvāki, kurus interesej itei tema. Jiutu ari atbolstu nu pošvaldeibys – jiuti, ka jūs tys interesej i līkās svareigi. Runojūt par Varakļonu ebreju gruomotu, beja lels priķs, ka i interese ari uorpus Latgolys i Latvejis. Tys gon pagaidom i ideju leiminī, bet beja pīduovuojuoms gruomotu tulkuot angliski. Daudz ebreju izceļuoja pyrms holokausta ari uorpus Latvejis, dažaidūs vierzīņūs – iz Palestinu, iz Amerikys Savīnuotajom Valstim, kur, izaruoda, i ari Varakļonu ebreju kūpīna, kurim beja interese,» atsacer Kaspars.

Ja gribīs sajast viesturisku atmosferu, tod Kaspars īsoka īsavērt viesturnīka Zigmāra Turčinska gruomotā «Ziemeļlatgales «Neatkarības vienība»». Ja pateik ceļuoit, tod jis īsoka aizbraukt iz Stompaku pūru Bolvu nūvodā, kur atjaunuota Latvejis nacionalūs partizanu apmetnis vīta. «Ja gribīs viesturisku aury, tod juobrauc iz Daugovpiļs cītūksnī, ja interesej ebreju viesture, tod Rēzeknē i Zaļuo sinagoga, ari Ludzā i Daugovpiļī. Munupruot, nanūvārtāts kulturviesturisks resurss i kopi, kas i teišom interesanti. Maņ pateik ebreju kopi, kas kulturys ziņā var daudz kū izstuosteit. Īsoku aizbraukt iz Preilim, kur i jaunrestaurātu piļs, dorbi gon viel nūteik, bet nu uorpusis izaver cīši labi. Tys i lobs pīmārs tam, kū var izdareit ar vītu, kas jau principā i myruse. Bet golvonais, kū saceitu, – nameklejit lelys līty, izstaigojīt sovu dzymtū pusi. Kū muna pīredze ruoda – mes vysur braukojam, veramīs, bet tū, kas i pi seve, nazynom. Taišni tai maņ beja ari Varakļonim, ar ebreju kulturviesturiskū ainovu, kū jī i atstuojuši, – tys maņ beja lels puorsteigums,» soka Kaspars. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Kaspars Strods: «Par viesturi vajag runuot cylvākim saprūtamā volūdā»» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds